
Student: Nikola Pospíšilová
Studijní program a obor: Právo a právní věda / Právo
Název práce: Základy trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob
Vedoucí práce: prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof.
Oponent práce: Mgr. David Čep, Ph.D.
Rok odevzdání: 2021

Náročnost tématu práce:

Diplomandka se v předkládané práci zabývá srovnáním základů trestní odpovědnosti osob fyzických a právnických, přičemž toto téma lze označit za "jubilejní", neboť právě v roce odevzdání práce "oslaví" zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, své již desáté "narozeniny". Naskýtá se tak ideální příležitost zhodnotit uplynulý vývoj, neboť jej můžeme bez nadsázky označit za turbulentní, a to jak v rovině legislativní a především pak v rovině aplikační praxe, ale i teoretických přístupů k tomuto tématu. V této době je tak komparativně zaměřená práce vítaným impulsem k dalším kontemplaním nad současným stavem trestní odpovědnosti právnických osob. Práci tak lze rozhodně považovat z hlediska jejího zaměření za **aktuální a současně i originální**. Většina prací se totiž zaměřuje spíše na představení trestní odpovědnosti právnických osob jako takové, popř. na zahraniční komparaci s jinými právními úpravami tohoto institutu, než na srovnání základů trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob.

Současně považuji za nutné uvést, že téma je poměrně **dosti náročné na zpracování**, neboť klade zvýšené nároky na autorku z hlediska celkového uchopení práce, tak aby se tato nestala jen obecným popisem základů trestní odpovědnosti té a oné. Množství dostupných zdrojů v podobě odborných článků (jichž řadu autorka ve své práci i cituje), kapitol v monografiích či konkrétních soudních rozhodnutí však poměrně usnadňuje **kritický pohled na rozebírané téma**, neboť nabízí řadu podnětů k diskusi a k zamyšlení.

Bohužel musím konstatovat, že tento **velký potenciál nebyl využit**. Práce totiž sklouzává právě k popisnosti a oponent tak mohl jen smutně sledovat, jak se naděje na podnětné úvahy a vlastní názory autorky s postupujícím textem rozplývají. Útěchou mu sice byla předposlední kapitola věnující se úvahám *de lege ferenda*, nicméně v této nebyl dán nezbytný prostor pro náležité rozvinutí úvah a především argumentů na jejich podporu.

S ohledem na výše uvedené tak předkládanou práci hodnotím jako **standardní**.

Splnění cílů práce:

Oficiální zadání diplomové práce ponechává její autorce volný prostor co se stanovení samotného cíle práce týče. Především jsou tak stanoveny zásadní oblasti, jimž by se měla autorka v práci věnovat (definice trestného činu fyzické a právnické osoby z pohledu znaků skutkové podstaty trestného činu a ostatních prvků trestní odpovědnosti, komparace znaků a předpokladů trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby, představení úvah *de lege ferenda*). Autorka přitom oficiálnímu zadání práce **obecně dostála**, byť samotná komparace znaků a předpokladů trestní odpovědnosti je v práci dle mého soudu nesprávně uchopena, protože spočívá v představení základů trestní odpovědnosti fyzických osob a následně v představení základů trestní odpovědnosti osob právnických (lepší, byť značně náročnější, by bylo podle mého postupovat systematicky podle znaků skutkové podstaty trestného činu, vč. tzv. negativních znaků a každý z nich pak rozebrat ve vazbě na fyzické osoby a osoby právnické, resp. se zaměřit toliko na odlišnosti).

Za vlastní cíle diplomové práce si pak autorka stanovuje "srovnání definice trestného činu u fyzické a právnické osoby a trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob z pohledu znaků skutkové podstaty trestného činu a ostatních prvků trestní odpovědnosti prostřednictvím uceleného výkladu. Dílčí cíl pak představuje komparace vztahů a znaků trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob. Druhým cílem je zhodnocení problematiky *de lege ferenda*." **S autorkou**

Ize souhlasit v tom, že naplnila cíl první a třetí (srovnání definice trestného činu a srovnání, či spíše obecné představení, trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob a dále zhodnocení problematiky *de lege ferenda*). Druhý cíl práce - tedy **ucelený komparativní výklad však v práci postrádám**.

Teoretická a obsahová část práce:

Mám za to, že diplomandka **prokázala obecné** znalosti a orientaci v dané problematice. Schopnost tvůrčím a vhodným způsobem zvládnutou materií prezentovat do podoby uceleného odborného textu **autorka prokázala rovněž**, byť v tomto směru uplatňují výhrady vůči způsobu pojetí komparace základů trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob.

Stěžejní kapitoly práce - fakticky s výjimkou kapitoly 11 - hodnotím jako dosti popisné. Chápu sice, že autorka se měla dle zadání zaměřit na definici trestného činu fyzické osoby a právnické osoby a dále na skutkovou podstatu trestného činu, jakož i na trestní odpovědnost mládeže, nicméně v tomto směru bylo především na ní, nakolik invenční přístup ke zpracování této obecné (a současně pro své další úvahy výchozí) materie zvolí. Takto bohužel výklad v rámci daných kapitol spíše klouže po povrchu (navzdoru rozsáhlým zdrojům, z nichž autorka vycházela, avšak ze kterých extrahuje především obecné poznatky) a odpovídá svou hloubkou spíše výtahu z učebnice trestního práva hmotného, což jinak podané práci nezbytně sráží pomyslné plusové body.

Dílčí změna k lepšímu přichází spolu s kapitolou sedmou a násl. neboť platí, že pro specifčnost trestní odpovědnosti právnických osob nemají následně uváděné informace a poznatky tolik obecný charakter. Nicméně i zde vystupuje do popředí především popisný charakter práce, kdy však lze pochválit práci s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu k dané problematice.

Z hlediska obsahového považuji za nezbytné poukázat na několik otázek, které by si jistě zasloužily hlubšího rozpracování:

V úvodu kapitoly 3 se diplomandka zamýšlí nad pojetím (nikoliv pojmem) trestného činu, přičemž uzavírá, že současné pojetí trestného činu považujeme za formální s materiálním korektivem. K tomu, že v rozhodovací praxi se - i přes toto pojetí, které deklaruje i stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012 -, prosazuje spíše tzv. formálně-materiální pojetí viz Provazník, J. § 12 In: Ščerba, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 161-162 a judikaturu zde citovanou. V téže části práce (tj. s 19-20) se autorka věnuje i magické formulaci *"ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu"*, kterou obsahuje § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Co však *in concreto* tento příkaz zákonodárce v praxi znamená již autorka neuvádí, což je jistě škoda, neboť tato část § 12 odst. 2 tr. zákoníku činí orgánům činným v trestním řízení, ale nejen jim, v praxi nemalé výkladové potíže (byť na s. 43 v tomto směru cituje související soudní rozhodnutí zdůrazňující možnost souběžné odpovědnosti trestní i mimotrestní).

Na s. 23 (v úvod kapitoly 4) se autorka stručně vyslovuje k tzv. negativním znakům skutkové podstaty, totiž k okolnostem vylučujícím protiprávnost. Jistě by nebyla na škodu zmínka, že teorie rozlišuje i řadu dalších těchto okolností, nad rámec těch, které jsou uvedeny v § 28 až § 32 tr. zákoníku (a na které diplomandka poukazuje).

Na s. 29 autorka představuje obligatorní znak objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu - příčinnou souvislost. Tuto stručně charakterizuje výkladem k teorii podmínky, jejím korektivům, vč. zavinění, nicméně v rámci výkladu opomíjí alespoň stručně charakterizovat institut přerušení příčinné souvislosti.

Na s. 31 se autorka vyjadřuje tak, jako kdyby *institut jednání za jiného* byl dovozen až judikaturou, konkrétně usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 8 Tdo 654/2014. Tak tomu ale rozhodně není - srov. § 114 odst. 2 tr. zákoníku. Škoda, že autorka se nezabývá ve své práci druhou částí právní věty předmětného sbírkového rozhodnutí Nejvyššího soudu, která má pro její předmět práce mnohem větší význam.

Pojednání o problematice omylu na straně pachatele trestného činu (s. 40-41) je dosti stručné a autorka bez vysvětlení přechází některé druhy omylů - především odvozené a zvláštní druhy omylu. Podrobněji rovněž kategorizován ani omyl právní negativní, ačkoliv teorie rozlišuje hned několik jeho forem.

Na s. 45-46 se autorka věnuje pojmu rozumové a mravní vyspělosti mladistvého. Zcela správně uvádí, že tuto odlišujeme od přičetnosti, přičemž správně poukazuje na odlišnosti jejich znaleckého zkoumání. Škoda jen, že nezaznívá, jaké má uvedené důsledky z hlediska teoretického - viz

např. § 22 odst. 2 tr. zákoníku a vymezení živého nástroje, u něhož absence rozumové a mravní vyspělosti není *explicite* uvedena.

Co se týče následujících kapitol věnujících se problematice trestní odpovědnosti právnických osob stálo by jistě za to věnovat se blíže problematice subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu právnické osoby - k tomu však je již dán prostor na podkladu otázky položené vedoucím práce v jeho posudku. Autorka by se tak mohla zamyslet především nad možnými přístupy k pojetí zavinění právnické osoby, neboť přičtení zavinění osoby, která podle § 8 odst. 1 t. o. p. o. spáchala protiprávní čin, o nějž v konkrétním případě jde, je dle mého soudu především pragmatickým (rozuměj pro praxi nejschůdnějším) řešením.

Stran náročnosti získávání potřebných informací hodnotím dané téma jako **méně náročné**, když zdrojů týkajících se dané problematiky je dle mého názoru dostatek (a to včetně příslušné judikatury).

Pouze na závěr dodávám, že **kontakt s praxí nebyl v dané práci hodnocen**.

Formální úroveň práce:

Pokud jde o celkovou úroveň vyjadřování diplomandky, úpravu práce, přehlednost jejího členění, množství gramatických chyb a jazykových nesprávností, hodnotím práci jako **bezproblémovou**. To znamená, že úroveň vyjadřování je zcela v pořádku, formální úprava práce nevykazuje dle mého soudu žádné nedostatky, práce je - z hlediska rozdělení na jednotlivé kapitoly a podkapitoly - dobře a systematicky členěna. Množství gramatických chyb a jazykových nesprávností je v předkládané práci obsaženo v množství menším než malém, ne-li zcela nepatrném.

Co se týče **formálních požadavků kladených na závěrečné práce příslušnými směrnicemi děkana**, pak mohu konstatovat, že práce splňuje veškeré formální požadavky (viz články 16 až 19 Směrnice děkana č. 7/2012, o studiu v bakalářských a magisterských studijních programech), to i co se dodržení formátu citací týče (viz Směrnicí děkana č. 3/2020, o citacích dokumentů užívaných v pracích odevzdávaných na Právnické fakultě Masarykovy univerzity - lze vytknout pouze to, že někdy autorka opomene zmínit autora komentáře příslušného ustanovení v kolektivním díle - viz článek 7 odst. 1 dané směrnice a srov. pozn. pod čarou č. 137, jindy tomu tak však není - srov. pozn. pod čarou č. 4, anebo č. 167).

Schopnost studentky vyhledat stávající odborné literární zázemí a pracovat s ním **hodnotím kladně** (tj. studentka je schopna vyhledat si přílehlavou literaturu, vč. sborníků či odborných článků, ale i judikaturu - viz výše).

Návrh klasifikace diplomové práce:

S ohledem na výše uvedené navrhuji předkládanou diplomovou práci hodnotit spíše stupněm **C, tj. dobře (2)**, přičemž diplomandka má samozřejmě možnost v rámci obhajoby práce přesvědčit členy komise o tom, že do zkoumané materie pronikla hlouběji, než se může na první pohled zdát.

Doporučení pro rozpravu:

Předkládaná diplomová práce nabízí - zvláště ve své kapitole 11, kde se autorka věnuje úvahám *de lege ferenda* - řadu podnětů k diskusi. Osobně mne nejvíce zaujaly postřehy diplomandky k problematice jednočlenných právnických osob a dále nepřímého úmyslu a pojmu smíření.

1. Na s. 66 se diplomandka vyslovuje k textu § 8 odst. 1, 2 TOPO ve vazbě na problematiku trestní odpovědnosti tzv. **jednočlenných společností** a jejich trestního postihu, spolu s postihem fyzické osoby, která tvoří její výlučný "personální substrát". Konkrétně uvádí, že *"je možné trestně stíhat jak jednatele této (pozn. DČ - jednočlenné) společnosti podle trestní odpovědnosti fyzických osob, tak samotnou právnickou osobu. Jak uvádí literatura, nejde v takovém případě o porušení zásady ne bis in idem, nicméně podle mého názoru jde fakticky o stíhání týchž osob. Vzhledem k tomu, že jednou z funkcí trestní odpovědnosti a trestního práva obecně je funkce represivní, lze usuzovat, že samotné uplatnění postihu vůči oběma, tj. jak jednatelem, tak právnické osobě, povede k postižení jedné a té samé osoby, neboť důvodem vzniku jednočlenné společnosti často bývá pouze podnikatelova snaha o omezení povinnosti uhradit dluhy vzniklé při podnikání a podnikatel se tak skrývá pod záštitou právnické osoby. Věřím tedy, že konkrétní právní úprava trestní odpovědnosti jednočlenných společností by v úpravě trestní odpovědnosti právnických osob našla své místo a vhodně by doplnila ustanovení § 8 ZTOPO. Jaké řešení by tedy autorka pro tyto případy navrhovala?* Měla by být v těchto případech zakotvena výlučná trestní odpovědnost fyzické, anebo pouze právnické osoby? Či se nabízí nějaká třetí varianta? A byla by taková legislativní změna v souladu se základní zásadou souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti

právnícké osoby a osoby fyzické ve smyslu § 9 odst. 3 t. o. p. o.? Inspirací jí mohou částečně být úvahy P. Kotlána v jeho článku Problémy spojené s trestní odpovědností právníckých osob. *Trestněprávní revue*. č. 2, 2020, s. 87 a násl. (kapitola IV.), jakož i K. Kandové v její disertační práci Zásada legality a zásada oportunité v českém trestním řízení, s. 249 a násl. (dostupná v IS MUNI).

2. Ve vztahu k trestní odpovědnosti fyzických osob (ale *de facto* i osob právníckých) diplomandka brojí proti **vágní definici pojmu srozumění** ve smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku. Autorka poukazuje na článek prof. J. Musila zabývající se známými usneseními Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1419/2011, a ze dne 25. 8. 2011, sp. zn. 4 Tdo 884/2011 a souvisejícím nálezem Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 3255/13. Podstatou daného sporu je dle mého názoru to - pomineme-li problematiku dokazování subjektivní stránky trestného činu - zda pod pojem smíření (ve smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku) lze zahrnovat jak **lhostejnost pravou, tak i lhostejnost nepravou**. Nechť tedy autorka vymezí svůj pohled na tyto dva pojmy, jejich obsah a vazbu na intenzitu naplnění volní složky nepřímého úmyslu.

V Brně dne 9. 5. 2021

.....
Mgr. David Čep, Ph.D.
oponent diplomové práce